

'Paraugprāva': uzņēmumam uzlikts lielākais naudas sods Latvijā par Datu regulas pārkāpumiem

Līdz šim lielākais naudas sods Latvijā uzlikts e-komercijas uzņēmumam "Shopping Service" – 150 tūkstoši eiro – saskaņā ar Vispārīgo datu aizsardzības regulu. Portāls "Delfi" vērtē naudassodu piemērošanas konsekvenci un sodu apmēru Latvijā, kā arī to ietekmējošos faktorus. Ekspertu ieskatā, šāds liels naudassods Latvijā pagaidām uzskatāms par izņēmuma gadījumu, tomēr tas neizslēdz iespēju, ka arī nākotnē varētu būt līdzīgi gadījumi.

Sods piemērots 2019. gada nogalē par prettiesiskām darbībām ar fiziskas personas datiem, skaidro Datu valsts inspekcija (DVI). Lēmumu DVI pieņēma pagājušā gada 8. novembrī, ko uzņēmums pēc tam apstrīdēja, savukārt tā paša gada 22. novembrī "Shopping Service" tika pasludināts par maksātnespējīgu un tam iecelts administrators.

Pērn DVI administratīvo pārkāpumu lietās kopumā pieņemti 45 lēmumi, 16 lietās pārkāpējam piemērots sods, no tiem deviņos gadījumos piemērots naudas sods, bet septiņos gadījumos izteikts brīdinājums. Piemērotā naudas soda intervāls svārstās no 300 līdz 150 000 eiro. Kopumā pērn piespriesti naudas sodi par 163,5 tūkstošiem eiro. "Ellex Kļaviņš" zvērināts advokāts Sarmis Spilbergs norāda, ka viens individuāls sods veido vairāk par 90% no visiem sodiem gada griezumā. Tātad par pārējiem astoņiem gadījumiem kopā ir 13,5 tūkstoši eiro jeb vidējais sods ir zem 2000 eiro. Līdz ar to 150 tūkstoši eiro ir izņēmuma gadījums.

"Naudassods lietā, kurā piemēroja sodu 150 tūkstoši eiro, bija saistīts ar starptautisku izmeklēšanu, tāpēc pagaidām drīzāk uzskatāms par individuālu gadījumu," piekrīt "Sorainen" partnere Ieva Andersone. Jāņem vērā, ka Vispārīgā datu aizsardzības regula (VDAR) saista soda apmēru ar uzņēmuma apgrozījumu: proti, tā paredz iespēju piemērot sodus līdz pat 20 miljoniem eiro vai 4% no uzņēmuma gada apgrozījuma visā pasaulē iepriekšējā finanšu gadā (atkarībā no tā, kura summa ir lielāka). Viņa teic, ka konkrētajam uzņēmumam bija ievērojams apgrozījums un piemērotais sods ir aptuveni 0,83% no tā iepriekšējā gada apgrozījuma. Attiecīgi nevarētu apgalvot, ka iestāde ir izraudzījusies maksimāli piemērojamo sankciju. "Ir pamats uzskatīt, ka arī turpmāk līdzīgus gadījumus, kad nav ievēroti datu apstrādes pamatprincipi un uzņēmumam ir ievērojams apgrozījums, varētu tikt piemērots līdzīga apmēra vai pat augstāks sods," uzskata Andersone, cerot, ka naudassodi nekļūs par pašmērķi.

"Shopping Service" 2017. gadā apgrozīja 12,5 miljonus eiro un nopelnīja 60,6 tūkstošus eiro. Tas ir pēdējais uzņēmuma iesniegtais gada pārskats, liecina "Crediweb.lv" dati. Pērn "Shopping Service" nodokļos samaksāja nedaudz vairāk par vienu miljonu eiro, uz šā gada jūnija sākumu uzņēmuma nodokļu parāds veidoja 274 eiro, bet jūlija sākumā tam vairs nebija nodokļu parāda. "Shopping Service" īpašnieks ir Krievijas pilsonis Aleksandrs Kazačkovs. Uzņēmējam citi uzņēmumi Latvijā nepieder.

Runājot par soda apmēru, Spilbergs teic, ka, iespējams, tas saistīts ar to, ka bija iesaistīta arī Spānijas iestāde (kas parasti pati liek ievērojamus sodus). Iespējams, iestāde jūta spiedienu, ka citas valstis uzliek milzīgus sodus miljonos eiro, bet Latvijā nekas tāds nav dzirdams. Īsi pirms tam Lietuvā bija viens sods ap 60 tūkstošu eiro apmērā. "Varbūt DVI vadība (ņemot vērā, ka tuvojās termiņa beigas un bija izsludināts konkurss vadītāja amatam uz nākamo termiņu) centās parādīt, ka ir rezultāti, kas ir pamanāmi (jo ar lielajiem sodiem draudēja jau 2018. gadā). Bet tā ir spekulācija," atzīst Spilbergs.

Ir zināmas citas lietas, kad darba devējs bija uzstādījis videonovērošanas kameras darbinieku ģērbtuvēs, kas ir krietni "rupjāks" pārkāpums. Sarmis Spilbergs izskatās pēc "paraugprāvas"

Protams, formāli šī viena lielā soda apmēra pamatojums ir redzams pašā lēmumā (norādot uz pārkāpuma būtību, nepilnīgu sadarbošanos utt.) un sods ir aprēķināts kā 1% no attiecīgā uzņēmuma apgrozījuma (kas teorētiski varētu būt bijis līdz pat 4%). "Vienlaikus, ja būtu pieejama informācija par pārējiem astoņiem sodiem, visticamāk, tie sodi, kas ir vidēji zem 2000 eiro, neveido 1% no attiecīgā uzņēmuma apgrozījuma (bet ir krietni vien zemāki). Nevarētu arī teikt, ka šī "lielā soda" gadījumā pārkāpuma būtība būtu kaut kas ārkārtējs. Tur pat netika

konstatēts, ka kādam datu subjektam ar to, ka nav pienācīgi sniegta informācija, ir bijis kāds būtisks apdraudējums, ka viņa dati būtu noplūduši u. tml.," uzskata Spilbergs. Viņš teic, ka ir zināmas citas lietas (mazliet senāk), kad darba devējs bija uzstādījis videonovērošanas kameras darbinieku ģērbtuvēs, kas ir krietni "rupjāks" pārkāpums, bet sankcija bijusi tikai ap trim tūkstošiem eiro. Proti, visticamāk, arī citās pārkāpuma lietās pārkāpumu būtība ir bijusi kaut cik salīdzināma, bet sodi ir bijuši ievērojami mazāki. Tāpēc Spilbergs uzskata, ka šis viens lielais sods joprojām izskatās pēc "paraugprāvas" un krīt ārā uz pārējo lietu fona (bez objektīvi redzamiem iemesliem, kas būtu saistīti ar pārkāpuma nopietnumu). Ir diezgan skaidrs, ka šo sodu nesamaksās, jo attiecīgais uzņēmums ir uz maksātnespējas ceļa.

"Nav arī dzirdēts, ka šogad DVI būtu turpinājusi to pašu praksi, proti, aprēķināt sodus, balstoties uz apgrozījumu, jo tad būtu bijis jābūt informācijai (publiski/presē) par citiem vairāku tūkstošu vai desmitu tūkstošu sodiem," spriež Spilbergs. 2020. gadā (līdz 1. jūnijam) DVI par konstatētajiem pārkāpumiem sodu piemēroja piecos gadījumos (no tiem četri naudas sodi un viens brīdinājums). Piemērots naudas sods no 200 līdz 2964 eiro.

Neatklāj sodītos

Anonimizēts lēmums par "Shopping Service", neatklājot uzņēmuma nosaukumu, tika publicēts Eiropas Datu aizsardzības kolēģijas tīmekļvietnē. Tas ir publiski pieejams reģistrs. Lai arī portāls "Delfi" vairākas reizes sazinājās ar DVI, lūdzot atklāt sodīto uzņēmumu, iestāde to neatklāja, pamatojot ar lēmuma apstrīdēšanu. Inspekcija informēja, ka komersants ir izmantojis Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā noteiktās tiesības un apstrīdējis inspekcijas amatpersonas izdoto lēmumu inspekcijas direktoram. Izvērtējot visus lietas apstākļus, inspekcijas direktora pienākumu izpildītājs nolēma atstāt pirmreizējo lēmumu negrozītu un komersanta sūdzību noraidīt. Inspekcija vērsa uzmanību, ka saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā noteikto komersantam ir tiesības inspekcijas direktora izdoto lēmumu pārsūdzēt tiesā, līdz ar to informāciju par lietas apstākļiem inspekcija tobrīd nevarēja sniegt.

Tāpat DVI skaidro, ka, lai izvairītos no iespējamā kaitējuma komersanta reputācijai, kā arī nodrošinātu iestādes objektīvu lēmumu pieņemšanu lēmuma apstrīdēšanas un/vai pārsūdzēšanas procesā, iestāde atklāj lēmumos minētos komersantus tad, kad iestādes izdotais lēmums ir stājies spēkā. Līdz DVI izdotā lēmuma spēkā stāšanās brīdim visiem lietas materiāliem ir noteikts ierobežotas pieejamības statuss. DVI informē, ka iestādes funkcijas un uzdevumi neparedz tās pieņemto lēmumu publicēšanu.

Pavirši anonimizē

Neskatoties uz anonimizēto lēmumu un inspekcijas izvēli nesniegt informāciju par uzņēmumu, portāls "Delfi", ņemot vērā anonimizētajā lēmumā norādītos datus – uzņēmuma apgrozījumu 2017. gadā (12 470 064 eiro) un reģistrēšanas datumu (PVN maksātāju reģistrs: 26.05.2015.) –, sadarbībā ar "Crediweb.lv" noteica, ka šis uzņēmums ir "Shopping Service". To vēlāk apstiprināja arī DVI. Attiecībā uz attiecīgā lēmuma anonimizācijas metodēm DVI sola, ka šāda situācija neatkārtosies. Vienlaikus iestāde norāda, ka šobrīd strādā pie informācijas analīzes un tuvākajā laikā nodrošinās iestādes pieņemto lēmumu publicēšanu tīmekļvietnē.

"Sorainen" partnere Ieva Andersone īsti neredz pamatu šādai anonimizēšanai, jo neviens tiesību akts to neprasa. Pirmkārt, VDAR neattiecas uz tādu datu apstrādi, kas skar juridiskas personas nosaukumu, uzņēmējdarbības formu un kontaktinformāciju. Otrkārt, arī Noteikumu par tiesu informācijas publicēšanu mājaslapā internetā un tiesu nolēmumu apstrādi pirms to izsniegšanas 12. punkts paredz nepieciešamību anonimizēt tikai fizisko personu datus. Pavērojot citu iestāžu praksi – Konkurences padomes lēmumos, piemēram, visi uzņēmumi, kam piemēroti sodi vai attiecībā uz kuriem veikta tirgus uzraudzība, ir publiski redzami. Treškārt, citu Eiropas Savienības valstu datu uzraudzības iestādes (piemēram, Beļģijas un Zviedrijas prakse) lēmumos neanonimizē juridisko personu nosaukumus.

"Šī DVI prakse ir neizprotama. Gan Konkurences padome (KP), gan Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (PTAC), gan Pārtikas un veterinārais dienests (un citi) savus lēmumus administratīvā procesa ietvaros paziņo publiski un padara pieejamus. Jā, var anonimizēt personas datus, bet sodu saņemošie uzņēmumi parasti ir norādīti. Neredzam pamatojumu, kāpēc citas uzraudzības iestādes drīkst publiskot lēmumus, neaizklājot uzņēmumu nosaukumus, bet DVI to nedrīkstētu," vērtē Spilbergs.

No vienas puses, teic Andersone, var salīdzināt ar Konkurences padomes praksi, kas publisko savus lēmumus arī tad, ja tie vēl tiek apstrīdēti tiesā. Tiek aizklāta tikai komercnoslēpumu saturošā informācija, kas, protams, ir pilnībā pamatoti. No otras puses, tomēr var nošķirt konkurences tiesību pārkāpumus, kas skar sabiedrību kopumā, no datu aizsardzības pārkāpumiem, kas var dažkārt skart tikai konkrētas personas (datu subjektus), kuras par datu aizsardzības pārkāpumiem un apdraudējumiem tiek informētas. "Iespējams, ir salīdzinoši mazāks objektīvs pamats par šiem gadījumiem informēt visu sabiedrību, tajā skaitā personas, kuru datu drošība nav ietekmēta. Taču redzam, ka citu Eiropas Savienības valstu datu aizsardzības iestādes publisko savus lēmumus, tajā skaitā neslēpjot pārkāpēju nosaukumus," norāda Andersone. Viņa teic, ka šādai publicitātei varētu būt zināma audzinoša ietekme: ja uzņēmums apzinās, ka informācija par tā datu aizsardzības pārkāpumu būs publiski pieejama, tas ir vēl jo lielāks reputācijas risks – un tādējādi ir lielāka motivācija datu aizsardzības jautājumus sakārtot. "Iespējams, atsevišķos gadījumos pārkāpēju uzņēmumu nosaukumus nebūtu vēlams atklāt datu subjektu drošības dēļ. Proti, dažkārt informācijas izpaušana par uzņēmuma trūkumiem vai nepilnībām datu aizsardzībā varētu radīt jaunus draudus datu subjektiem. Tomēr tie drīzāk ir izņēmuma gadījumi, nevis likumsakarība," uzskata Andersone.

"No praktiskā viedokļa: jebkura publicēta anonimizēta iestādes lēmuma saturs lielākai vai mazākai sabiedrības daļai tāpat no konteksta ļauj identificēt personu, pret kuru lēmums pieņemts. Ja uzņēmums ir labi zināms, šis risks ir augstāks. Šāda anonimizēšana drīzāk rada nevajadzīgas baumas un minējumus," teic Andersone.

Rada pamatu minējumiem

KP un PTAC savā mājaslapā izziņo pilnīgi visus lēmumus un tos publisko, bet DVI aprobežojas tikai ar preses relizēm atsevišķu lietu gadījumos. Turklāt par lietas būtību publiski var uzzināt tikai no relizēm, ja kāds no lietā iesaistītajiem tās publisko vai DVI savos gada pārskatos piemin. "Proti, nav pieejama pārskatāma informācija par DVI lēmumiem pārkāpuma lietās, no kuriem varētu izdarīt secinājumus par to, cik DVI ir konsekventa sodu piemērošanā, par kādiem pārkāpumiem un cik smagiem kāds sods būtu sagaidāms. Faktiski viss, ko redzam, ir DVI gada pārskats, kur tad no kopējā sodu apmēra un lietu skaita var izdarīt secinājumus par "vidējo" rādītāju. Tas vienotas prakses radīšanu un izpratni neveicina," norāda Spilbergs. Viņaprāt, DVI, līdzīgi kā citām iestādēm, būtu jāpublisko visi šie lēmumi savā mājaslapā, lai ar tiem var pienācīgi iepazīties. Gan PTAC, gan KP publisko lēmumus, un PTAC savā datubāzē norāda to, vai tas ir vai nav apstrīdēts. Arī KP neizņem lēmumu tikai tāpēc, ka adresāts to ir apstrīdējis. Apstrīdēšanas faktam nav nozīmes tajā, vai sākotnējais lēmums var vai nevar palikt publiski pieejams.

DVI skaidro, ka mainās tās iekšējie procesi un nostiprinās normatīvo aktu piemērošanas prakse. Līdz ar to iestāde plāno publicēt pieņemtos lēmumus savā tīmekļvietnē. Augustā pirmie lēmumi tiks publicēti.